

ZVÄZU SOVIETSKÝCH SPISOVATEĽOV V MOSKVE

Bratislava 3. XI. 1969

Výbor Zväzu slovenských spisovateľov ma vyznamenal rozhodnutím, aby som sa zúčastnil ako jeho delegát na literárnych večeroch, ktoré majú byť na niektorých miestach Sovietskeho zväzu na pamiatku 25. výročia Slovenského národného povstania. Prosím Vás, aby ste mi odpustili, že som nemohol prísť. Ošetrujúci lekári mi totiž akúkoľvek cestu, ale najmä nevyhnutné námahy spojené s pobytom mimo domov nateraz nielen neodporúčali, ale priamo zakázali.

Dobre mi tak! Trp kozáče, keď si sa zveril do rúk lekárom.

Prichodí mi teda poprosiť Vás, aby ste vlúdne prijali slová mojich kolegov, ktorí pospolu so mnou boli delegovaní na sovietske literárne večery. Prijmite ich so záujmom a s opravdivosťou, s akou ste ich vždy prijímali. Budú to i moje slová.

Terajšie literárne večery sú venované 25. výročiu Slovenského národného povstania. Sám som tiež viazaný mnohými nitkami k udalosti, ktorej ich posväcujete.

Nejedného nášho výtečníka prilákalo do centra povstania — do Banskej Bystrice — očakávanie, že len čo ta prídu, už ich budú Rusi vítať, alebo v najkrajnejšom prípade oni ich čoskoro privítajú. Bože, ako len trpko komentovali okolnosť, že sa sovietskym vojakom a československej armáde nepodarilo preniknúť cez Duklu, hoci ich už oni v Bystrici čakali. Čo sa nám — pravda pošušky — navyčítali „pochybený termín“; čo sa len namorfondírovali — tiež pošušky — o tom, že sovietske vojská zastali pred vzbúrenou Varšavou, prečo by si mali inakšie počínať pred povstaleckou Bystricou?

Skrátka, bolo zle-nedobre na sovietskych, že už nepribehli vtedy, keď sme boli pripravení ich čakať,

ako je zle-nedobre na nich teraz, že prišli neočakávané; keď „ešte“ (!) nemali zdosťatok príčin mocou zasahovať.

Jedna i druhá nervozita, čo aj je medzi nimi rozdiel 25 rokov, má podistým spoločné korene. Plynú z ľahkomyseľného diletantizmu, z ľahkovážneho amatérizmu „našich“ ľudí, ak sa už vyhýbame tomu, aby sme túto pôdu, z ktorej plynie netrpezlivá nedočkavosť pred 25 rokmi, i terajšie poaugustové prekvapenie, nenazvali priliehavejšie malomeštiackym avanturizmom. Ale spomínam tieto veci iba mimochodom. Lebo väčšmi sú zaujímavé priame a neoddiskutovateľné pojivá, ktoré vždy viazali naše očakávania s Vašimi osudmi. V minulosti tak, ako budú viazať aj v budúcnosti.

L. Novomeský

Aby tento list neprivádzal čitateľov do rozpakov a aby ho chápali ako chvíľkové vybočenie z dovtedajšieho zmýšľania, prípadne ako daň ťažkým časom, pripomeňme aspoň niekoľko Novomeského výrokov o „bratskej pomoci“ „spriatelených armád“.

Ešte pred „vstupom vojsk“, pred rokovaním čs. predstaviteľov so sovietskym byrom odmietal Novomeský v televíznom príhovore 29. VII. 1968 názory na náš obrodny proces ako na rutinovany komplot domácich i zahraničných odporcov socializmu, ako na „plazivú kontrarevolúciu“ atď. Nebagatelizoval rôzne antisovietske a antisocialistické prejavy, pokladal ich však len za periférne zjavy a excesy, ktorým sa dá čeliť nie mocenskými prostriedkami. A dôvodí: „... keď dlhých 20 rokov nevzbudzovala obavy a znepokojenie o pozície socializmu v našom svete jeho mýlna, falošná a autoritársky monopolizovaná a monologizovaná interpretácia, myslím si, že by sa mal a aj mohol poskytnúť čas na odstránenie a vykorenenie následkov. A tento by rozhodne netrval ďalších 20 rokov...“ (!)

Na list údajných „starých košických komunistov“ do moskovskej Pravdy (volali pomoc pre ohrozený socializmus u nás) odpovedá 5. IX. 1968 v Novom slove o. i.: „Ak sa totiž nazdávajú pisatelia listu... že armády piatich štátov, medzi nimi i armáda druhej najväčšej mocnosti sveta, že je potrebné v plnej poľnej vystúpiť proti tej naozaj iba ‚hŕstke avanturistov‘, ktorí mohli u nás

signalizovať nebezpečenstvo pre socializmus, ani si ne-
uvedomujú, ako ich zosmiešňujú. Veď nevrvia nič iné,
než naše rozprávky o pochábeľovi, ktorý bitkom nabitý-
mi kanónmi sa vyrútil proti čvirikajúcim vrabcom. Ale-
bo ich prirovnáva tiež k rozprávkovému medveďovi, kto-
rý sa chcel zavďačiť svojmu dobrodincovi a ťažkým ka-
meňom ho ovalil, keď po ňom liezla nespratná mu-
cha...“

V poslednom čísle Kult. života sa Novomeský 6. IX.
1968 v ankete Ako ďalej — vyslovil: „Uvážlivo a jednot-
ne po línii vyznačenej Svobodom a Dubčekom. Každá
iná môže značiť dnes už len plané rozumkárenie, ale aj
väčšiu katastrofu, než bola tá, z ktorej sme ešte nevy-
viazli.“ V Obrane ľudu 12. X. 1968 jednoznačne hovorí,
že výsledky pojanuárovej politiky vracali socializmu ľu-
dskú tvár, že išlo o renesanciu socializmu, ktorá nepotre-
bovala „nešťastný pokus, dokonca s cudzími silami, in-
štalovať u nás režim s predjanuárovými figurínami, kto-
ré socializmus u nás iba predstierali, ale ho nereprezen-
tovali...“

V Smene 28. X. 1968 tvrdí, že Husákovi a Dubčekovi
ide o to isté, lebo sú z jedného rodu, od spoločnej ideo-
vej matere a môžu tvoriť „harmonickú syntézu“ — je-
den v Prahe, druhý v Bratislave. O Dubčekovi a o brat-
skej pomoci sa vyjadruje takto: „Čistému je všetko čis-
té, vraví úslovie a tak možno, že mu ani na um neprišlo,
koľkým rizikám vystavuje jemu zverenú spoločnosť. Boli
sme skrátka odhodlaní osamelí bežci, uprostred nástrah,
na ktoré sme neboli pripravení. Spoľahli sme sa na to,
že nás v štiche predsa nenechajú. Akože nás v ňom
vskutku nenechali. Ba prišli nás zachrániť ešte skorej,
než sme sa doň vôbec dostali...“

Nie sú najmä tieto posledné slová vyvrátením formu-
lácie z listu pre sovietskych spisovateľov, alebo aspoň
jej podstatnou korektúrou?